ଣିଜନ୍ତ

(ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ କ୍ରିୟାପଦ)

ପ୍ରେରଣ ବା ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା ଅର୍ଥରେ ଧାତୁରୁ ଉତ୍ତର 'ଣିଚ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟ ଲାଗେ । 'ଣିଚ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟ ଲାଗିଥିବା ଧାତୁକୁ ଣିଜନ୍ତ (ଣିଚ୍ + ଅନ୍ତ) ଧାତୁ କୁହାଯାଏ । ପଠନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟତି = ପାଠୟତି ହୁଏ, ଏହା ପଢ଼ିବା ଲୋକକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଉଛି ଅର୍ଥକୁ ବୁଝାଏ । ଏହା ପଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଉଛି ଅର୍ଥାତ୍ ପଠିତୁଂ ପ୍ରେରୟତି- ଏହି ଅର୍ଥକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇଥାଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କର-

ପଠ୍ + ଅ(ଶପ୍) + ତିପ୍ = ପଠତି / (ପଢୁଛି)

ଛାତ୍ରଃ ପଠତି = ଛାତ୍ର ପଢ଼େ / ପଢୁଛି ।

ପଠ୍ + ଣିଚ୍ + ଅ(ଶପ୍) + ତିପ୍ = ପାଠୟତି । (ପଢ଼ାଉଛି)

ଶିକ୍ଷକଃ ଛାତ୍ରାନ୍ ପାଠୟତି = ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଉଛନ୍ତି ।

ଏହିପରି - ଗମ୍ + ଅ(ଶପ୍) + ତିପ୍ = ଗଚ୍ଛତି । (ଯାଉଛି)

ବାଳକଃ ଗଚ୍ଛତି = ପିଲାଟି ଯାଉଛି ।

ଗମ୍ + ଣିଚ୍ + ଅ(ଶପ୍) + ତିପ୍ = ଗମୟତି । (ପଠାଉଛି)

ପିତା ରାମଂ ଗମୟତି = ବାପା ରାମକୁ ଯିବାକୁ ପଠାଉଛନ୍ତି ।

ଏଠାରେ 'ପଠତି' ଏବଂ 'ଗଚ୍ଛତି' ଦୁଇଟି ସାଧାରଣ କ୍ରିୟା, 'ଛାତ୍ରଃ' ଏବଂ 'ରାମଃ' କର୍ତ୍ତାରୂପେ ଏହାକୁ ପରିଚାଳନା କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର 'ପାଠୟତି' ଏବଂ 'ଗମୟତି' ଦୁଇଟି ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ କ୍ରିୟା, କାରଣ 'ଶିକ୍ଷକଃ' ଏବଂ 'ପିତା' ନିଜେ ପଠନ ବା ଗମନ କରୁନାହାଁନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପଠନ ବା ଗମନ କରିବା ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଛାତ୍ର (ଛାତ୍ରମ୍) ଏବଂ ରାମ (ରାମମ୍)କୁ ପ୍ରେରିତ କରୁଛନ୍ତି । 'ଶିକ୍ଷକ' ପାଠୟତି କ୍ରିୟାପଦ ଓ 'ପିତା' ଗମୟତି କ୍ରିୟାପଦକୁ ପରିଚାଳିତ କରୁଥିବାରୁ ଉଭୟ ହେତୁମାନ୍ ପ୍ରୟୋଜକ କର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଛାତ୍ର ଓ ରାମ ପଦଦୁଇଟି ପ୍ରୟୋଜ୍ୟ କର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି । ଏଠାରେ ପ୍ରୟୋଜ୍ୟଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି 'ଛାତ୍ରମ୍' ଏବଂ 'ରାମମ୍' ହୋଇଛି । ଅନ୍ୟ କେତେକ ଉଦାହରଣକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର-

ନୀ + ଅ(ଶପ୍) + ତିପ୍ = ନୟତି । (ନେଉଛି)

ବାଳକଃ ଜଳଂ ନୟତି = ପିଲା ପାଣି ନେଉଛି ।

ନୀ + ଣିଚ୍ + ଅ(ଶପ୍) + ତିପ୍ = ନାୟୟତି । (ନିଆଉଛି)

ପିତା ବାଳକେନ ଜଳଂ ନାୟୟତି । ବାପା ପିଲାଦ୍ୱାରା ପାଣି ନିଆଉଛନ୍ତି ।

କୃ + ଶପ୍ + ତିପ୍ = କରୋତି । (କରୁଛି)

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାରଃ ହାରଂ କରୋତି = ସୁନାରି ହାର କରୁଛି ।

କୃ + ଣିଚ୍ + ଅ (ଶପ୍) + ତିପ୍ = କାରୟତି । (କରାଉଛି)

ମାତା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାରେଣ ହାରଂ କାରୟତି = ମାଆ ସୁନାରିଦ୍ୱାରା ହାର କରାଉଛନ୍ତି ।

ଏଠାରେ 'ନୟତି' ଏବଂ 'କରୋତି' ପଦଦୁଇଟି ସାଧାରଣ କ୍ରିୟାପଦ, ତଥା 'ନାୟୟତି' ଏବଂ 'କାରୟତି' ପଦଦୁଇଟି ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ ବା ଣିଜନ୍ତ କ୍ରିୟାପଦ ଅଟନ୍ତି । 'ପିତା' ଏବଂ 'ମାତା' ପ୍ରୟୋଜକ କର୍ତ୍ତା ଓ 'ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର' ଏବଂ

'ବାଳକ' ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ କର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି । ଏଠାରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ କର୍ତ୍ତାଠାରେ 'ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାରେଣ ଏବଂ 'ବାଳକେନ' ହୋଇ ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିରେ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଛି ।

ମନେରଖ :-

(i) ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ କ୍ରିୟାପଦ ଗଠନପାଇଁ ଧାତୁପରେ 'ଣିଚ୍' ଲାଗେ ଏବଂ ସେଥିରୁ 'ଇ' ଅବଶିଷ୍ଟ ରୁହେ (ଗମି, ପାଠି, କାରି ଓ ନାୟି) ଇତ୍ୟାଦି । 'ଣିଚ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟ ଲାଗିଲେ ଧାତୁର ଅନ୍ତ୍ୟସ୍ୱର ଓ ଉପଧାର ବୃଦ୍ଧି (କାରୟତି) ବା ଗୁଣ (ରୋଦୟତି) ହୁଏ ।

(ii) 'ଣିଜନ୍ତ' ଧାତୁ ପ୍ରାୟ ଉଭୟପଦୀ (ପାଠୟତି / ପାଠୟତେ) ହୋଇଥାଏ, ମାତ୍ର ପରସ୍ମୈପଦୀର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ଣିଜନ୍ତ ଧାତୁର ଚୁରାଦିଗଣୀୟ ଧାତୁପରି ରୂପ ହୁଏ । ଯଥା:- ପାଠୟତି, ପାଠୟେତ୍, ପାଠୟତୁ, ଅପାଠୟତ୍ ଓ ପାଠୟିଷ୍ୟତି ଆଦି ।

(iii) ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ କର୍ତ୍ତାଠାରେ ଅର୍ଥ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱିତୀୟା କିମ୍ବା ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ । ମାତା ପୁତ୍ରମ୍ ଅନ୍ନଂ ଭୋଜୟତି । ମାତା ପୁତ୍ରେଣ ଜଳଂ ନାୟୟତି ।

(iv) ପ୍ରଯୋଜକ କର୍ତ୍ତା ଅନୁସାରେ ଣିଜନ୍ତ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।

କେତେକ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତରେ ଲଟ୍‌ଲକାର ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନରେ ପରସ୍ମୈପଦୀ ରୂପ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଉଛି, ଲକ୍ଷ୍ୟ କର-

ମୂଳଧାତୁ	ଅଣିଜନ୍ତ ରୂପ	ଅର୍ଥ	ଣିଜନ୍ତ ଧାତୁ	ଲଟ୍ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନରେ ରୂପ
ପଠ୍	ପଠତି	ପଢୁଛି	ପାଠି	ପାଠୟତି
ଗମ୍	ଗଚ୍ଛତି	ଯାଉଛି	ଗମି	ଗମୟତି
ଦୃଶ୍	ପଶ୍ୟତି	ଦେଖୁଛି	ଦର୍ଶି	ଦର୍ଶୟତି
ଭୂ	ଭବତି	ହେଉଛି	ଭାବି	ଭାବୟତି
ଅସ୍	ଅସ୍ତି	ଅଛି	ଭାବି	ଭାବୟତି
କୃ	କରୋତି	କରୁଛି	କାରି	କାରୟତି
ହସ୍	ହସତି	ହସୁଛି	ହାସି	ହାସୟତି
କ୍ରୀଡ଼୍	କ୍ରୀଡ଼ତି	ଖେଳୁଛି	କ୍ରୀଡ଼ି	କ୍ରୀଡ଼ୟତି
ଖେଳ୍	ଖେଳତି	ଖେଳୁଛି	ଖେଳି	ଖେଳୟତି
ଭ୍ରମ୍	ଭ୍ରମତି	ବୁଲୁଛି	ଭ୍ରାମି	ଭ୍ରାମୟତି
ଗ୍ରହ୍	ଗୃହ୍ଣାତି	ଗ୍ରହଣ କରୁଛି	ଗ୍ରାହି	ଗ୍ରାହୟତି
ହନ୍	ହନ୍ତି	ମାରୁଛି	ଘାତି	ଘାତୟତି
ମୃ	ମ୍ରିୟତେ	ମରୁଛି	ମାରି	ମାରୟତି
ତପ୍	ତପତି	ଉତ୍ତାପ ଦେଉଛି	ତାପି	ତାପୟତି
ଜପ୍	ଜପତି	ଜପୁଛି	ଜାପି	ଜାପୟତି

ପ୍ରଚ୍ଛ୍	ପୃଚ୍ଛତି	ପଚାରୁଛି	ପ୍ରଚ୍ଛି	ପ୍ରଚ୍ଛୟତି
ଲିଖ୍	ଲିଖତି	ଲେଖୁଛି	ଲେଖି	ଲେଖୟତି
ଶ୍ରୁ	ଶୃଣୋତି	ଶୁଣୁଛି	ଶ୍ରାବି	ଶ୍ରାବୟତି
ମୁଚ୍	ମୁଞ୍ଚତି	ମୋଚନକରୁଛି	ମୋଚି	ମୋଚୟତି
ଚି	ଚିନୋତି	ତୋଳୁଛି	ଚାୟି	ଚାୟୟତି
ଖାଦ୍	ଖାଦତି	ଖାଉଛି	ଖାଦି	ଖାଦୟତି
ଚଲ୍	ଚଳତି	ଚାଲୁଛି	ଚାଲି	ଚାଲୟତି
ପଚ୍	ପଚତି	ପାକକରୁଛି	ପାଚି	ପାଚୟତି
ବୁଧ୍	ବୋଧତି	ବୁଝୁଛି	ବୋଧି	ବୋଧୟତି
ନୀ	ନୟତି	ନେଉଛି	ନାୟି	ନାୟୟତି
ଭୀ	ବିଭେତି	ଡରୁଛି	ଭାୟି	ଭାୟୟତି
ପା	ପିବତି	ପିଉଛି	ପାୟି	ପାୟୟତି
ସ୍ମୃ	ସ୍ମରତି	ସ୍ମରଣ କରୁଛି	ସ୍ମାରି	ସ୍ମାରୟତି
ଲଭ୍	ଲଭତେ	ଲାଭକରୁଛି	ଲମ୍ଭି	ଲମ୍ଭୟତି
ଶୀ	ଶେତେ	ଶୋଇଛି	ଶାୟି	ଶାୟୟତି
ଜନ୍	ଜାୟତେ	ଜନ୍ମହେଉଛି	ଜନି	ଜନୟତି
ବ୍ୟଥ୍	ବ୍ୟଥତେ	ପୀଡ଼ାହେଉଛି	ବ୍ୟଥି	ବ୍ୟଥୟତି
ରୁଦ୍	ରୋଦିତି	କାନ୍ଦୁଛି	ରୋଦି	ରୋଦୟତି
ନୃତ୍	ନୃତ୍ୟତି	ନାଚୁଛି	ନର୍ତ୍ତି	ନର୍ତ୍ତୟତି
ବିଦ୍	ବେତ୍ତି	ଜାଣୁଛି	ବେଦି	ବେଦୟତି
ହ୍ୱେ	ହ୍ୱୟତେ	ଡାକୁଛି	ହ୍ୱାୟି	ହ୍ୱାୟୟତି
ବେ	ବୟତି	ବୁଣୁଛି	ବାୟି	ବାୟୟତି
ଅଦ୍	ଅତ୍ତି	ଖାଉଛି	ଆଦି	ଆଦୟତି
କ୍ରନ୍ଦ୍	କ୍ରନ୍ଦତି	କାନ୍ଦୁଛି	କ୍ରନ୍ଦି	କ୍ରନ୍ଦୟତି
ନଶ୍	ନଶ୍ୟତି	ନଷ୍ଟହେଉଛି	ନାଶି	ନାଶୟତି
ବିଶ୍	ବିଶତି	ପ୍ରବେଶକରୁଛି	ବେଶି	ବେଶୟତି
ଭିଦ୍	ଭିନତ୍ତି	ଭେଦକରୁଛି	ଭେଦି	ଭେଦୟତି
ଛିଦ୍	ଛିନତ୍ତି	ଛେଦନକରୁଛି	ଛେଦି	ଛେଦୟତି
ଭୁଜ୍	ଭୁଙ୍କ୍ତେ	ଖାଉଛି	ଭୋଜି	ଭୋଜୟତି

ବହ୍	ବହତି	ବହନକରୁଛି	ବାହି	ବାହୟତି
ହୃ	ହରତି	ହରଣକରୁଛି	ହାରି	ହାରୟତି
ତୃ	ତରତି	ତରଣକରୁଛି	ତାରି	ତାରୟତି
ତ୍ୟଜ୍	ତ୍ୟଜତି	ତ୍ୟାଗକରୁଛି	ତ୍ୟାଜି	ତ୍ୟାଜୟତି
ରୁହ୍	ରୋହତି	ଆରୋହଣକରୁଛି	ରୋହି	ରୋହୟତି
ରୁହ୍	ରୋହତେ	ଗଜାଉଛି	ରୋପି	ରୋପୟତି
ବ୍ରୂ / ବଚ୍	ବ୍ରବୀତି/ବ୍ରୂତେ/ବକ୍ତି	କହୁଛି	ବାଚି	ବାଚୟତି

ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଧାତୁଗୁଡ଼ିକର 'ଣିଚ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟସ୍ଥ 'ଇ'ର ଗୁଣ ହୋଇ 'ଅୟ୍'ରେ ରୂପାନ୍ତର ଘଟିଛି । ଅନ୍ୟ କେତେକ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ ରୂପରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ('ପୁକ୍'ର ଆଗମ) ହୋଇଥାଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କର–

ମୂଳଧାତୁ	ଅଣିଜନ୍ତ ରୂପ	ଅର୍ଥ	ଣିଜନ୍ତ ରୂପ	ଲଟ୍ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନରେ ରୂପ
ସ୍ଥା	ତିଷ୍ଠତି	ରହୁଛି	ସ୍ଥାପି	ସ୍ଥାପୟତି
ଦା	ଦଦାତି	ଦେଉଛି	ଦାପି	ଦାପୟତି
ଯା	ଯାତି	ଯାଉଛି	ଯାପି	ଯାପୟତି
ଜ୍ଞା	ଜାନାତି	ଜାଣୁଛି	ଜ୍ଞାପି	ଜ୍ଞାପୟତି / ଜ୍ଞପୟତି
ଧା	ଦଧାତି	ଧାରଣକରୁଛି	ଧାପି	ଧାପୟତି
ସ୍ନା	ସ୍ନାତି	ଗାଧୋଉଛି	ସ୍ନାପି	ସ୍ନାପୟତି / ସ୍ନପୟତି
ମା	ମାତି	ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣକରୁଛି	ମାପି	ମାପୟତି
କ୍ରୀ	କ୍ରୀଣାତି	କିଣୁଛି	କ୍ରାପି	କ୍ରାପୟତି

କେତେକ ଉପସର୍ଗଯୁକ୍ତ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ ରୂପକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକର–

ଉପସର୍ଗଯୁକ୍ତ ଧାତୁ	ଅଣିଜନ୍ତ ରୂପ	ଅର୍ଥ	ଣିଜନ୍ତ ରୂପ	ଲଟ୍ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକ ବଚନରେ ରୂପ
ଆ-ଗମ୍	ଆଗଚ୍ଛତି	ଆସୁଛି	ଆଗମି	ଆଗମୟତି
ପରି-ଧା	ପରିଦଧାତି	ପିନ୍ଧୁଛି	ପରିଧାପି	ପରିଧାପୟତି
ଅଧି-ଇ	ଅଧ୍ୟେତି	ପଢୁଛି	ଅଧ୍ୟାପି	ଅଧ୍ୟାପୟତି
ପ୍ର-ଆପ୍	ପ୍ରାପ୍ନୋତି	ପାଉଛି	ପ୍ରାପି	ପ୍ରାପୟତି
ସମ୍-ଗ୍ରହ୍	ସଂଗୃହ୍ଣାତି	ସଂଗ୍ରହକରୁଛି	ସଂଗ୍ରାହି	ସଂଗ୍ରାହୟତି

ଣିଜନ୍ତ ଧାତୁର ଆତ୍ମନେପଦୀ ରୂପ ସେବ୍ ଧାତୁପରି ହୋଇଥାଏ । ଯଥା:– ପାଠୟତେ, ପାଠୟେତ, ପାଠୟତାମ୍, ଅପାଠୟତ, ପାଠୟିଷ୍ୟତେ ଇତ୍ୟାଦି ।

କେତେକ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତରେ ଅର୍ଥଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ବିକଳ୍ପରୂପ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ନିମ୍ନସ୍ଥ ଉଦାହରଣଗୁଡ଼ିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର–

ଚଲ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତରେ ଉଭୟ ଚଳି ଓ ଚାଳି ହୋଇଥାଏ ।

ପବନଃ ଲତାଂ ଚଳୟତି - ପବନ ଲତାକୁ ହଲାଉଛି ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜ୍ୟଂ ଚାଳୟତି - ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜ୍ୟ ଚଳାଉଛନ୍ତି ।

ଅଶ୍ୱପାଳଃ ଅଶ୍ୱଂ ଚାଳୟତି - ଅଶ୍ୱପାଳକ ଅଶ୍ୱକୁ ଚଳାଉଛି ।

ଏହିପରି- ସର୍ପଃ ଜନାନ୍ ଭୀଷୟତେ । ସାପ ଲୋକଙ୍କୁ ଡରାଉଛି ।

ମାତା କୁଞ୍ଚିକୟା ବାଳଂ ଭାୟୟତି - ମା' ଚାବି ଦେଖାଇ ପିଲାଙ୍କୁ ଡରାଉଛନ୍ତି । (କୁଞ୍ଚିକା- 'ଚାବି' ଏବଂ 'କୋଚିଆ' ସାପପରି ଏକ ବିଷହୀନ ଜଳଜୀବ)

ମନେରଖ- କର୍ତ୍ତା ନିଜେ ଭୟର କାରଣ ହେଲେ ଣିଜନ୍ତରେ 'ଭୀଷୟତେ' ରୂପ ହୁଏ, ମାତ୍ର କର୍ତ୍ତା ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଭୟଜାତ କରାଇଲେ 'ଭାୟୟତି' ରୂପ ହୁଏ ।

ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ତପଃ ସେଧୟତି - ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ତପଃ ସାଧନ କରୁଛନ୍ତି ।

ପାଚକଃ ଅନ୍ନଂ ସାଧୟତି - ରୋଷେୟା ଭାତ ରାନ୍ଧୁଛି ।

ମନେରଖ- ପରଲୋକ ପାଇଁ କର୍ମସାଧନ ହେଲେ 'ସିଧ୍' ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତରେ 'ସେଧୟତି' ଓ ଇହଲୋକପାଇଁ କର୍ମସାଧନରେ 'ସାଧୟତି' ରୂପ ହୁଏ ।

ଲକ୍ଷ୍ୟକର-

ବ୍ୟାଧଃ ମୃଗାନ୍ ରଜୟତି - ଶିକାରୀ ମୃଗମାନଙ୍କୁ ମାରୁଛି ।

ରଜକଃ ବସ୍ତ୍ରଂ ରଞ୍ଜୟତି - ଧୋବା ଲୁଗା ରଙ୍ଗ କରୁଛି ।

ଗାୟକଃ ଜନାନ୍ ରଞ୍ଜୟତି - ଗାୟକ ଲୋକଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନ କରୁଛି ।

ଶିକାର କରିବା ଅର୍ଥରେ ରନ୍ଜ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତରେ ରଜୟତି ଓ ରଙ୍ଗ କରିବା ତଥା ମନୋରଞ୍ଜନ କରିବା ଅର୍ଥରେ ରଞ୍ଜୟତି ରୂପ ହୋଇଥାଏ ।

ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକଃ ଜନାନ୍ ବିସ୍ମାପୟତେ ।

ଯାଦୁକର ଲୋକଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ କରୁଛି ।

ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକଃ ପୁତ୍ତଳିକୟା ଜନାନ୍ ବିସ୍ମାୟୟତି ।

ଯାଦୁକର କଣ୍ଢେଇଦ୍ୱାରା ଲୋକଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ କରୁଛି ।

ମନେରଖ- କର୍ତ୍ତା ନିଜେ ବିସ୍ମୟର କାରଣ ହେଲେ ବି-ସ୍ମି ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତରେ 'ବିସ୍ମାପୟତେ' ରୂପ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବିସ୍ମୟ ଜାତ କରାଇଲେ 'ବିସ୍ମାୟୟତି' ରୂପ ହୁଏ । ଏହିପରି-

ବାଳକଃ ଗୀତଂ ନିଶମୟତି - ବାଳକ ଗୀତ ଶୁଣୁଛି ।

ବାଳିକା ଚନ୍ଦ୍ରଂ ନିଶାମୟତି - ବାଳିକା ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦେଖୁଛି ।

ମନେରଖ- ଶୁଣିବା ଅର୍ଥରେ ନି-ଶମ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତରେ 'ନିଶମୟତି' ଓ ଦେଖିବା ଅର୍ଥରେ 'ନିଶାମୟତି' ରୂପ ହୁଏ । ଏହା ଣିଜନ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚୁରାଦିଗଣୀୟ ଧାତୁପରି ସାଧାରଣ କ୍ରିୟାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

କେତେକ ସାଧାରଣ ପ୍ରଚଳିତ ଧାତୁର ବିଭିନ୍ନ ଲକାରରେ ପରସ୍ମୈପଦୀ ଣିଜନ୍ତ ରୂପ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା ।

ଧାତୁ	**ଲଟ୍**	**ଲଙ୍**	**ବିଧିଲିଙ୍**	**ଲୋଟ୍**	**ଲୃଟ୍**
ପଠ୍	ପାଠୟତି	ଅପାଠୟତ୍	ପାଠୟେତ୍	ପାଠୟତୁ	ପାଠୟିଷ୍ୟତି

ଗମ୍	ଗମୟତି	ଅଗମୟତ୍	ଗମୟେତ୍	ଗମୟତୁ	ଗମୟିଷ୍ୟତି
ଦୃଶ୍	ଦର୍ଶୟତି	ଅଦର୍ଶୟତ୍	ଦର୍ଶୟେତ୍	ଦର୍ଶୟତୁ	ଦର୍ଶୟିଷ୍ୟତି
ପା	ପାୟୟତି	ଅପାୟୟତ୍	ପାୟୟେତ୍	ପାୟୟତୁ	ପାୟୟିଷ୍ୟତି
ସ୍ଥା	ସ୍ଥାପୟତି	ଅସ୍ଥାପୟତ୍	ସ୍ଥାପୟେତ୍	ସ୍ଥାପୟତୁ	ସ୍ଥାପୟିଷ୍ୟତି
ନୀ	ନାୟୟତି	ଅନାୟୟତ୍	ନାୟୟେତ୍	ନାୟୟତୁ	ନାୟୟିଷ୍ୟତି
ଭୂ	ଭାବୟତି	ଅଭାବୟତ୍	ଭାବୟେତ୍	ଭାବୟତୁ	ଭାବୟିଷ୍ୟତି
କୃ	କାରୟତି	ଅକାରୟତ୍	କାରୟେତ୍	କାରୟତୁ	କାରୟିଷ୍ୟତି
ଦା	ଦାପୟତି	ଅଦାପୟତ୍	ଦାପୟେତ୍	ଦାପୟତୁ	ଦାପୟିଷ୍ୟତି
ଜ୍ଞା	ଜ୍ଞାପୟତି	ଅଜ୍ଞାପୟତ୍	ଜ୍ଞାପୟେତ୍	ଜ୍ଞାପୟତୁ	ଜ୍ଞାପୟିଷ୍ୟତି
ଶ୍ରୁ	ଶ୍ରାବୟତି	ଅଶ୍ରାବୟତ୍	ଶ୍ରାବୟେତ୍	ଶ୍ରାବୟତୁ	ଶ୍ରାବୟିଷ୍ୟତି
ହନ୍	ଘାତୟତି	ଅଘାତୟତ୍	ଘାତୟେତ୍	ଘାତୟତୁ	ଘାତୟିଷ୍ୟତି
ଗ୍ରହ୍	ଗ୍ରାହୟତି	ଅଗ୍ରାହୟତ୍	ଗ୍ରାହୟେତ୍	ଗ୍ରାହୟତୁ	ଗ୍ରାହୟିଷ୍ୟତି
ପ୍ରୀ	ପ୍ରୀଣୟତି	ଅପ୍ରୀଣୟତ୍	ପ୍ରୀଣୟେତ୍	ପ୍ରୀଣୟତୁ	ପ୍ରୀଣୟିଷ୍ୟତି
ପତ୍	ପାତୟତି	ଅପାତୟତ୍	ପାତୟେତ୍	ପାତୟତୁ	ପାତୟିଷ୍ୟତି
ଲଭ୍	ଲମ୍ଭୟତି	ଅଲମ୍ଭୟତ୍	ଲମ୍ଭୟେତ୍	ଲମ୍ଭୟତୁ	ଲମ୍ଭୟିଷ୍ୟତି
ଶୀ	ଶାୟୟତି	ଅଶାୟୟତ୍	ଶାୟୟେତ୍	ଶାୟୟତୁ	ଶାୟୟିଷ୍ୟତି
ଭୁଜ୍	ଭୋଜୟତି	ଅଭୋଜୟତ୍	ଭୋଜୟେତ୍	ଭୋଜୟତୁ	ଭୋଜୟିଷ୍ୟତି

ଅଭ୍ୟାସ

୧ । ସଂସ୍କୃତଭାଷୟା ଅନୁବାଦଂ କୁରୁତ ।

(କ) ମାଆ ଝିଅକୁ ଶେଯରେ ଶୁଆଉଛନ୍ତି ।

(ଖ) ବାପା ପୁଅକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖାଇବେ ।

(ଗ) ମୁଁ ତୁମଦ୍ୱାରା ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ତୋଳାଇବି ।

(ଘ) ରମା ସୀମାକୁ ନିଦରୁ ଉଠାଉଛି ।

(ଙ) ମାମୁଁ ଆମକୁ ଗପ ଶୁଣାଇଲେ ।

(ଚ) ସେମାନେ ତୁମକୁ କାହିଁକି ଡକାଇଛନ୍ତି ?

(ଛ) ବାପା ରାମଦ୍ୱାରା ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ରଖାଉଛନ୍ତି ।

(ଜ) ଗୁରୁମା' ତୁମକୁ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ାଇବା ଉଚିତ ।

(ଝ) ତୁମକୁ କିଏ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇଛି ?

(ଞ) ଆଈ ନାତୁଣୀକୁ ଗାଧୋଇଦେବେ ।

(ଟ) ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତର କରାଉଛନ୍ତି ।

(ଠ) ନର୍ତ୍ତକ ଲୋକମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନ କରୁଛି ।

(ଡ) ସରକାର ଜନତାଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରୁଛନ୍ତି ।

(ଢ) ଗୋବିନ୍ଦ ମୂଲିଆଦ୍ୱାରା ଜିନିଷପତ୍ର ବୁହାଇଲେ ।

(ଣ) ବଡ଼ଭଉଣୀ ସାନଭାଇକୁ ନିୟମସବୁ ବୁଝାଇଦେବା ଉଚିତ ।

୨। ଅଧୋଲିଖିତପଦାନି ବ୍ୟବହୃତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତେନ ବାକ୍ୟରଚନଂ କୁରୁତ ।

ଅଧ୍ୟାପୟତି, ଭୀଷୟତେ, ରଜୟତି, ଦାପୟାମି, ଶ୍ରାବୟସି, ଅଜ୍ଞାପୟତ୍, କ୍ରନ୍ଦୟେତ୍, ଜାଗରୟତି, ଘାତୟତୁ, ଅରୋଦୟତ୍ ।

୩। ସ୍ତମ୍ଭମେଳନଂ କୁରୁତ ।

କ - ସ୍ତମ୍ଭଃ	**ଖ - ସ୍ତମ୍ଭଃ**
ଗୃହ୍ଣନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟ	ଘ୍ରାପୟନ୍ତି
ଲଭମାନଂ ପ୍ରେରୟାମି	ଅଦର୍ଶୟତ୍
ରୁଦନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟସି	ଗାପୟତୁ
ସ୍ୱାନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟେତ୍	ଗ୍ରାହୟ
ପଶ୍ୟନ୍ତଂ ପ୍ରୈରୟତ୍	ରମୟିଷ୍ୟାମି
କୁର୍ବନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟିଷ୍ୟନ୍ତି	ଲମ୍ଭୟାମି
ଗାୟନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟତୁ	ଚାରୟସି
ଚରନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟସି	ରୋଦୟସି
ରମନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟିଷ୍ୟାମି	ସ୍ୱାପୟେତ୍
ଜିଘ୍ରନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟନ୍ତି	କାରୟିଷ୍ୟନ୍ତି

୪। ସଂଶୋଧନଂ କୁରୁତ ।

(କ) ରଜକଃ ବସ୍ତ୍ରାଣି ରଜୟତି ।

(ଖ) ବୀରଃ ଖଡ୍ଗେନ ଶତ୍ରୂନ୍ ଭୀଷୟତେ ।

(ଗ) ଗୁରୁଃ ଶିଷ୍ୟାନ୍ ବ୍ୟାକରଣମ୍ ଅଧ୍ୟାୟୟତି ।

(ଘ) ନେତା ହସ୍ତଂ ଚାଳୟତି ।

(ଙ) ତ୍ୱଂ କେନ ଖାତିକାମ୍ ଅକ୍ରାପୟ ?

(ଚ) ଶିଶୁଃ ସଂଖ୍ୟାଃ ଗଣୟ ।

(ଛ) ଗୃହସ୍ଥଃ ଶ୍ରମିକୈଃ କାଷ୍ଠାନି ଛିନତ୍ତି ।

(ଜ) ତ୍ୱଂ ମାଂ କଥଂ ହସୟତି ?

(ଝ) ଗାୟକଃ ଛାତ୍ରଂ ଗାୟୟତୁ ।

(ଞ) ଜନାଃ ମାର୍ଗେ ଦୁର୍ଘଟନାଂ ଘଟୟତି ।

୫। ଣିଜନ୍ତରୂପାଣି ଲିଖତ ।

ଯଥା: ପଠତି = ପାଠୟତି

ଜାୟନ୍ତେ, ଲଭତେ, ଶେରତେ, ଗୃହ୍ଣାତି, ଅହନ୍, ପତତୁ, ପୃଚ୍ଛାମଃ, ଜୟନ୍ତି, ଜାନାସି, ପଠେୟୁଃ

୬। ନିର୍ଦ୍ଦେଶାନୁସାରେଣ ଣିଜନ୍ତରୂପାଣି ଲିଖତ ।

କୃ- ବିଧିଲିଙ୍ଗି ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷୈକବଚନେ ।

ସ୍ଥା- ଲୋଟି ମଧ୍ୟମପୁରୁଷ ବହୁବଚନେ ।

କ୍ରୀ- ଲଙ୍ଗି ପ୍ରଥମପୁରୁଷ ବହୁ ବଚନେ ।

ଗୈ- ଲଟି ପ୍ରଥମପୁରୁଷ ବହୁବଚନେ ।

ଗ୍ରହ୍- ଲୁଟି ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ଦ୍ୱିବଚନେ ।

ଛିଦ୍- ଲୃଟି ଉତ୍ତମପୁରୁଷୈକବଚନେ ।

ଭୁଜ୍- ଲୋଟି ପ୍ରଥମପୁରୁଷ ବହୁବଚନ ।

୭। ଅର୍ଥଭେଦଂ କୁରୁତ ।

ରଜୟତି - ରଞ୍ଜୟତି ।

ଭୀଷୟତେ - ଭାୟୟତି ।

ନିଶମୟତି - ନିଶାମୟତି ।

ସାଧୟତି - ସେଧୟତି ।

ଚଳୟତି - ଚାଳୟତି ।

୮। ବନ୍ଧନୀମଧ୍ୟାତ୍ ଶୁଦ୍ଧମ୍ ଉତ୍ତରଂ ନିରୂପୟତ ।

ଦଦତଂ ପ୍ରେରୟତି - (ଦଦୟତି, ଦାନୟତି, ଦାପୟତି)

ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟ - (ଗଚ୍ଛୟ, ଗାମୟ, ଗମୟ)

କୁର୍ବନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟସି- (କରୋଷି, କାରୟସି, କର୍ତ୍ତୟସି)

କ୍ରୀଣନ୍ତଂ ପ୍ରୈରୟତ୍- (ଅକ୍ରାପୟତ୍, କ୍ରାପୟତି, କ୍ରେତୟତି)

ପଠନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟାମି- (ପଠୟାମି, ପାଠୟାମି, ପାଠାୟମି)

ପଶ୍ୟନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟେତ୍- (ଦର୍ଶୟତି, ଦର୍ଶୟେତ୍, ପଶେୟତ୍)

ଶୃଣ୍ୱନ୍ତଂ ପ୍ରେରୟିଷ୍ୟାମି- (ଶ୍ରାବୟାମି, ଶ୍ରାବୟମି, ଶ୍ରାବୟିଷ୍ୟାମି)